

วิกฤตการณ์ทุนนิยมโลกในยุคปัจจุบัน

1

ความนำ

ในการประเมินผลการทำงานของเศรษฐกิจไทย ในรอบครึ่งปี 1982 ไม่ว่าผู้ชำนาญการในภาคเอกชนหรือภาครัฐบาลต่างก็ต้องกล่าวถึงการตกต่ำทางเศรษฐกิจไทยที่ยังไม่สามารถจะกระเด้งขึ้นอย่างจริงจังว่าเป็นเพราะการตกต่ำของเศรษฐกิจโลก การตกต่ำหรือการชะลอตัวของเศรษฐกิจโลก มักถูกอ้างถึงกันแทบทุกครั้งที่มีรายงานถึงภาวะการดำเนินงาน ภาวะเงินเฟ้อ ภาวะการเกษตรและอุตสาหกรรม ฯลฯ

ตั้งแต่ภาวะเศรษฐกิจโลกเริ่มเกิดการตกต่ำลงในปี 1979 วงการธุรกิจก็มีการคาดคะเนกันต่าง ๆ นานา และคาดหวังกันว่าวิกฤตการณ์ครั้งหนึ่งจะผ่านพ้นไปในเวลาอันรวดเร็ว ในต้นปี 1980 วงการต่าง ๆ ก็คาดการณ์ว่า ในช่วงครึ่งหลังของปีนั้นเศรษฐกิจจะเริ่มฟื้นตัวขึ้นมาอีกเพราะต่างก็ถอยออกไปเทียบกับการตกต่ำแห่งปี 1974 ซึ่งฟื้นตัวได้ในเวลาปีเศษ ๆ แต่ภาวะการต่าง ๆ กลับยังไม่มีแนวโน้มว่าจะดีขึ้น พออย่างเข้าปี 1981 นักทำนายทั้งหลายก็ช่วยกันตรึงมือร้องไห้เตือนมวลชนต่าง ๆ ว่า แนวโน้มของเศรษฐกิจโลกในปีนั้นจะเริ่มฟื้นตัวอย่างแน่นอน โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นเสมือนหัวรถจักรของระบบทุนนิยมโลกจะกระเด้งขึ้นในครึ่งหลังของปี แต่พอสิ้นปี 1981 สถานการณ์ต่าง ๆ ก็ยังไร้ซึ่งสัญญาณว่าเศรษฐกิจโลกจะกระเด้งขึ้นได้อย่างไร

ในต้นปี 1982 นี้ ก็มีการทำนายออกมาในทางของเดียวกัน แต่ปัจจุบันก็เข้าสู่ครึ่งหลังของปี สถานการณ์เศรษฐกิจโลกก็ยังตกต่ำอยู่เช่นเดิม การว่างงานมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้นในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ค่าสังหารผลิตในอุตสาหกรรมต่าง ๆ เหลือล้นกันมากมาย ภาวะเงินเฟ้อก็ดำรงอยู่ในอัตราสูงเช่นเคย การมาถึงของการฟื้นตัวก็ถูกเลื่อนออกไปอีกอย่างหนึ่งก็เป็นเวลาอีก 6 เดือน เราจึงเสนอบทปริทัศน์นี้เพื่อการวิเคราะห์ถึงลักษณะพิเศษและเหตุปัจจัยแห่งวิกฤตการณ์ทุนนิยมโลกครั้งหนึ่งว่าเป็นอย่างไร และมีแนวโน้มแห่งพัฒนาการไปในลักษณะใด :

น้ำมันแพงเป็นเหตุปัจจัยจริงหรือ ?

วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจเป็นปรากฏการณ์ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในระบบทุนนิยม เนื่องจากความขัดแย้งขั้นพื้นฐานซึ่งดำรงอยู่ภายในระบบ ช่วงแห่งการตกต่ำทางเศรษฐกิจจึงเกิดขึ้นหลายครั้งมาแล้วในประวัติศาสตร์. วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในปี 1974-75 นับว่าเป็นภาวะตกต่ำที่รุนแรงมากช่วงหนึ่งตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา รัฐบาลและนักวิชาการในประเทศต่างๆ มักนำเอาการขึ้นราคาน้ำมันของกลุ่มโอเปกมาอ้างว่าเป็นสาเหตุแห่งภาวะตกต่ำทางเศรษฐกิจในประเทศของตน การกล่าวอ้างเช่นนี้มีอาจลบเลือนการเกิดวิกฤตการณ์การผลิตล้มเหลวที่ได้ปรากฏขึ้นหลายครั้งมาแล้วในประวัติศาสตร์ กล่าวคือวิกฤตการณ์ในประเทศทุนนิยมเริ่มเกิดขึ้นในปีต่างๆ ดังนี้คือ

1847	1866	1873	1882	1891	1900
1907	1913	1921	1929	1937	1949
1953	1958	1961	1970	1974	1979

วิกฤตการณ์ที่เริ่มเกิดขึ้นในปีต่าง ๆ ก่อนทศวรรษ 1970 มิได้มีสาเหตุมาจาก การที่น้ำมันมีราคาแพงเลย แต่บังเอิญวิกฤตการณ์ที่เริ่มขึ้นในปี 1974 และ 1979 เกิดขึ้นในช่วงราคาน้ำมันแพง กล่าวคือราคาน้ำมันกับพุ่งขึ้นกว่า 4 เท่าตัวในช่วงสามเดือนสุดท้ายของปี 1973 คือจาก 2.90 ดอลลาร์/บาเรล มาเป็น 11.65 ดอลลาร์ในเดือนมกราคม 1974 และต่อมาได้เพิ่มขึ้นตลอด ถึงจน

บาเรลละ 30 กว่าดอลลาร์ในปี 1981 ก่อนที่จะลดระดับลงมาเล็กน้อยในปี 1982

ได้มีนักเศรษฐศาสตร์บางสำนัก อธิบายว่าการที่กลุ่มโอเปกสามารถเพิ่มราคาได้อย่างมากมายนั้น เป็นการโอนย้ายทรัพยากรการเงินจากประเทศอุตสาหกรรมไปสู่กลุ่มประเทศนี้ จึงทำให้อุปสงค์และการผลิตในประเทศอุตสาหกรรมหดตัว การพิจารณาเช่นนี้เป็นการประยุกต์ทฤษฎีแบบเคนส์อย่างสิ้น ๆ และผิดพลาดจากข้อเท็จจริงหลายประการ กล่าวคือ

ก) การโอนย้ายทรัพยากรการเงินไปสู่กลุ่มโอเปก จะมีผลในทันทีต่อประเทศอุตสาหกรรมก็ต่อเมื่ออำนาจซื้อของกลุ่มโอเปกไม่มีพลัง คือไม่เพิ่มการนำเข้าจากประเทศอุตสาหกรรม หรือเก็บเงินดอลลาร์ไว้เฉย ๆ แต่ปรากฏว่ากลุ่มโอเปกได้นำเงินไปลงทุนในประเทศอุตสาหกรรมระหว่างปี 1974-1978 รวมเป็นจำนวนถึง 194,720 ล้านดอลลาร์ ซึ่งราวร้อยละ 30 อยู่ในตลาดยุโรป ดอลลาร์, ร้อยละ 23 ในสหรัฐอเมริกา ฯลฯ

ข) การว่างงานที่เกิดขึ้นในช่วงปี 1974-75 นั้นมิได้เกิดขึ้นในกิจกรรมที่ผลิตเพื่อส่งออก ซึ่งหมายความว่า การตกต่ำเกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจภายในของประเทศอุตสาหกรรมนั้น ๆ เอง

ค) การที่กลุ่มโอเปกนำเงินดอลลาร์ไปฝากในธนาคารของประเทศอุตสาหกรรม กลับเป็นการเปิดโอกาสให้แก่ประเทศเหล่านี้ สามารถขยายเศรษฐกิจโดยการเพิ่มอุปทานเงิน แทนที่จะเกิดการขาดแคลนเงินดังที่ถูกกล่าวอ้างข้างต้น (แต่อย่างไรก็ตาม ปริมาณเงินฝากของโอเปกก็เป็นแรงกดดันให้เกิดเงินเพื่อใช้ส่วนหนึ่งเหมือนกัน)

ง) เมื่อมีการปรับตัวลักษณะหนึ่ง กำลังซื้อ จากกลุ่มโอเปกก็กลับกลายเป็นพลังหนึ่งที่สำคัญซึ่ง สามารถจุดคึงให้กลุ่มประเทศอุตสาหกรรม ผ่าน พันการตกต่ำแห่งปี 1974-76 ได้ แต่กระนั้น ก็ตามเนื่องจากลักษณะความขัดแย้งในระบบทุน นิยม ทำให้ลักษณะการผลิตหันเหถือดำรงอยู่และ ปรากฏขึ้นเป็นวิกฤตการณ์อีกครั้งในปี 1979 และ ยึดเยื้อมาจนถึงปัจจุบันนี้

การผสมผสานสอดคล้องกันของวิกฤตการณ์

เศรษฐกิจตกต่ำช่วง 1974-76 ได้เกิดขึ้น พร้อม ๆ กันทั่วไปในหมู่ประเทศอุตสาหกรรม ซึ่ง นับเป็นการตกต่ำที่รุนแรงที่สุดหลังสงครามเพราะ มันเกิดขึ้นอย่างกว้างขวางทั่วไป ในระหว่างปี 1948-68 นั้น การตกต่ำได้เกิดขึ้นไม่พร้อมกันใน ประเทศต่าง ๆ ซึ่งทำให้ความรุนแรงลดลงมาก เพราะมีการชดเชยกันระหว่างประเทศที่เศรษฐกิจ ตกต่ำกับประเทศที่ยังดำรงยืนอยู่ตามปกติ

การผสมผสานสอดคล้องกัน(Synchronization) ของวงจรเศรษฐกิจระหว่างประเทศนั้นมิได้เกิดขึ้น โดยบังเอิญ แต่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจที่สำคัญในช่วงการขยายตัวอย่างรวดเร็วที่ ผ่านมา กล่าวคือ ความรุ่งเรืองราว 25 ปี หลัง สงคราม ช่วยกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาหลังการผลิต ขึ้นระดับโลก มีการนำเทคโนโลยีใหม่มาใช้กัน มาก จึงทำให้เกิดการรวมศูนย์ของทุนชั้นสุดยอด และเกิดการผลิตระหว่างประเทศขึ้นมาภายใต้การ นำของบรรษัทข้ามชาติ. การแบ่งงานทำระหว่าง

ประเทศอุตสาหกรรมเป็นไปอย่างกว้างขวางกว่าทุก สมัยที่ผ่านมา การผลิตระหว่างประเทศของ บรรษัทข้ามชาติ มีลักษณะอยู่เหนือการควบคุม โดยตรงของรัฐบาลแต่ละประเทศ ดังนั้น นโยบายตอบโต้การตกต่ำของแต่ละประเทศ นั้นยากที่จะสัมฤทธิ์ผลได้

นโยบายของประเทศอุตสาหกรรมที่ใช้ในการ ตอบโต้การตกต่ำทางเศรษฐกิจที่ผ่านมาคือ การ ขยายสินเชื่อและปริมาณเงิน ซึ่งในระยะยาวแล้ว การใช้นโยบายดังกล่าวที่ถูกนำมาใช้ทุก ๆ ท้าหรือ ทศวรรษเพื่อแก้ปัญหาความตกต่ำ กลับเป็นการเร่ง ให้เกิดภาวะเงินเฟ้ออย่างเป็นการทั่วไปขึ้นมา เมื่อ เงินเพื่อขยายทั่วไปในหลายประเทศก็ทำให้ระบบ การเงินระหว่างประเทศพังทลายลง คือการพัง ทลายของข้อตกลง Bretten Woods ในปี 1971. ดังนั้นประเทศอุตสาหกรรมต่าง ๆ ก็จำเป็นต้องใช้ มาตรการแก้ไขเงินเฟ้อพร้อม ๆ กันไปจึงทำให้เกิด การผสมผสานสอดคล้องกันของวงจรเศรษฐกิจ

ฉะนั้นในการแก้ไขวิกฤตการณ์ทุนนิยมในยุค ปัจจุบันนี้ จึงจำเป็นที่ประเทศอุตสาหกรรมต้องใช้ มาตรการร่วมกันหลายประเทศพร้อม ๆ กันไป การ ที่จะรอให้ประเทศใหญ่สุดอย่างสหรัฐอเมริกา มา จุดคึงกลุ่มทุนนิยมทั้งหมด ให้หลุดพ้นจากภาวะตก ต่ำครั้งนี้นั้น ก่อนข้างจะเป็นการยากและยาวนาน เราจึงเห็น ได้ว่ากลุ่มประเทศอุตสาหกรรมมีการ ประชุมกันบ่อยครั้ง เพื่อวางกลยุทธ์ในการแก้ไข วิกฤตการณ์ไ้ครั้งนี้

ช่วงเศรษฐกิจตกต่ำของระบบทุนนิยมโลก

คลื่นเศรษฐกิจช่วงยาวที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ได้มีมาหลายครั้งแล้ว กล่าวคือ ระหว่างปี 1883-1913 จัดว่าเป็นช่วงแห่งการเติบโตเร็ว ระหว่างปี 1914-1949 เป็นช่วงแห่งการตกต่ำหรือเติบโตในอัตราที่ลดลง ก่อนมาก็เป็นช่วงแห่งการรุ่งเรืองหรือเติบโตเร็วคือ ระหว่าง 25 ปีหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จากปี 1945-1970 อย่างไรก็ตาม แม้แต่ในช่วงยาวแห่งการเติบโตเร็ว ก็มีวิกฤตการณ์หรือการตกต่ำเกิดขึ้นเป็นระยะ ๆ ได้เช่นกัน

เมื่อพิจารณาจากการตกต่ำแห่งปี 1970, 1974/75 และปี 1979 ถึงปัจจุบัน (1982) เราอาจกล่าวได้ว่าช่วงหลังจาก 1970 เป็นต้นมาจะเป็นช่วงแห่งการตกต่ำทางเศรษฐกิจอันยาวนาน กล่าวคือ เป็นช่วงแห่งการเติบโตช้าซึ่งอาจเป็นเวลานานถึง 20 ปีก็ได้

นายฟอลเคอร์ โฟรเบล นักเศรษฐศาสตร์การเมืองชาวเยอรมันผู้ทำการวิจัยการเคลื่อนไหวระบบทุนนิยมโลกยุคปัจจุบันได้สรุปไว้ว่า

ในสองทศวรรษหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ระบบเศรษฐกิจแห่งโลกทุนนิยม ได้ประสบความรุ่งเรืองที่สุดในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา แต่ความรุ่งเรืองนี้ก็สิ้นสุดลงในตอนปลายทศวรรษ 1960 ขณะเมื่อมีการเปลี่ยนผ่านสู่ทศวรรษ 1970 หลังจากนั้นระบบเศรษฐกิจโลกก็โคจรเข้าสู่ช่วงที่ความจำเริญอยู่ในอัตราลดลงเรื่อย ๆ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง

เศรษฐกิจมีความเป็นไปได้อย่างเข้มข้นและภาวะทางการเมืองโลกก็ไร้เสถียรภาพขึ้นทุกที นายโฟรเบลได้ค้นคว้าและวิเคราะห์ตัวเลข

สถิติมากมาย จากแหล่งทางการ ด้วยการประเมินอย่างละเอียด และจากการศึกษาขั้นเชิงลึกได้ค้นพบว่า ระบบทุนนิยมโลกได้โคจรผ่านจุดเปลี่ยนทิศทางในราวปี 1968 กล่าวคือ ตัวเลขอัตราความจำเริญของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP), มูลค่าเพิ่มในภาคอุตสาหกรรมและการส่งออกผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมจากประเทศพัฒนา ได้ลดลงหลังจากราวปี 1968. ระยะก่อนหน้านั้นอัตราความจำเริญเหล่านี้ได้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากปี 1948 ตลอดมา สำหรับประเทศกำลังพัฒนาอัตราความจำเริญต่าง ๆ นี้ได้เพิ่มขึ้นตลอดเช่นกัน จนมาถึงจุดสยอกในราวปี 1973 และหลังจากนั้นอัตราความจำเริญนี้ก็ลดต่ำลง จึงทำให้สรุปได้ว่าทั้งประเทศอุตสาหกรรมและประเทศกำลังพัฒนา ต่างก็โคจรเข้าไปสู่ยุคที่อัตราความจำเริญต่าง ๆ ลดลง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าต่างฝ่ายก็ย่างเข้าสู่ช่วงเศรษฐกิจตกต่ำครั้งสำคัญในทศวรรษ 1970 เป็นต้นมา แม้จะมีการฟื้นตัวในบางปีก็มิอาจเปลี่ยนทิศทางหรือแนวโน้มที่อัตราความจำเริญลดต่ำได้

นายโฟรเบล ยังได้ยกเอาคำอื่นอื่น ๆ มาชี้ว่า ระบบทุนนิยมโลกในภาวะปัจจุบันได้ผ่านพ้นจุดรุ่งเรืองและย่างเข้าสู่ช่วงตกต่ำแล้ว คับนั้นเหล่านี้ได้แก่

— อัตราความจำเริญทางเศรษฐกิจทั่ว ๆ ไปในโลกทุนนิยมนั้นตกต่ำลงอย่างมากโดยเฉพาะในกลุ่มศูนย์กลางทางอุตสาหกรรม

— มีแนวโน้มว่าอัตราการใช้จ่ายสำหรับการผลิตลดลงหรือโรงงานมีกำลังการผลิตเหลือใช้มากขึ้น

— มีการตกต่ำในการขยายโรงงานอุตสาหกรรมในประเทศอุตสาหกรรม

— มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการแบ่งงานทำระหว่างประเทศ กล่าวคือ อุตสาหกรรมการผลิตได้มีการเคลื่อนย้ายไปสู่แหล่งผลิตอื่น ซึ่งในช่วงก่อน 1968 นั้น ส่วนใหญ่เป็นการลงทุนในกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมด้วยกัน แต่ในช่วงหลังจากนั้นมีการย้ายแหล่งผลิตอุตสาหกรรมเพื่อส่งออกขายใน ตลาดโลก ไปสู่ประเทศกำลังพัฒนามากยิ่งขึ้นทุกที นอกจากนี้ก็ยังรวมถึงประเทศใน "ค่ายสังคมนิยม" ซึ่งกลายเป็นแหล่งผลิตใหม่ด้วย การย้ายแหล่งผลิตนี้เป็นการกำหนดการตามหลักเหตุผลของกลุ่มบริษัทข้ามชาติ เพราะสามารถไปใช้ประโยชน์จากแรงงานถูก ๆ ในแหล่งการผลิตใหม่

— เกิดวิกฤตการณ์ทางโครงสร้างในประเทศอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นแหล่งการผลิตเก่าของบริษัทข้ามชาติ อุตสาหกรรมการผลิตหลายอย่างเริ่มขาดความสามารถในการแข่งขันกับสินค้าที่ผลิตในประเทศกำลังพัฒนาและ "ค่ายสังคมนิยม" เช่น สินค้าประเภทสิ่งทอ, เสื้อผ้าสำเร็จรูป, เครื่องหนัง, รองเท้า, ตู้เรือ, เหล็กกล้า, ทำนาฬิกา, บางส่วนของเครื่องกลและไฟฟ้า ฯลฯ

— เกิดการว่างงานมากขึ้นในประเทศอุตสาหกรรมและในเวลาเดียวกันก็ยังเกิดความว่างเพื่อเรื้อรังควบคู่ไปด้วย

— ความขัดแย้งระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างเพียง

พูนขึ้นเป็นทวี ทั้งในแง่ค่าจ้าง และสภาพการทำงาน

— รัฐบาลในประเทศอุตสาหกรรมมีแนวโน้มที่จะใช้นโยบายคุ้มครองการผลิตที่ไม่สามารถแข่งขันกับสินค้าเข้าได้ ก็จะเห็นได้จากการคุ้มครองสินค้าประเภทสิ่งทอโดยกีดกันสินค้านำเข้าจากประเทศกำลังพัฒนา ฯลฯ

ครุธรรมเหล่านี้แสดงถึงอวสานแห่งความรุ่งเรืองยุคหลังสงคราม ซึ่งอยู่ในระดับสูงสุดในประวัติศาสตร์แห่งระบบทุนนิยม และระบบเศรษฐกิจโลกก็ยิ่งเข้าสู่ช่วงที่อัตราความจำ เริญทางเศรษฐกิจลดลงอย่างมาก และจะมีการปรับโครงสร้างครั้งใหญ่ในระบบโลก (World System) การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างที่สำคัญคือการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการแบ่งงานทำระหว่างประเทศ ในราว 10 กว่าปีมานี้ ประเทศกำลังพัฒนาได้มีการขยายการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว โดยสินค้าเหล่านี้สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก เมื่อเทียบกับหลายปีก่อนนั้นความสามารถในการผลิตแข่งขันในตลาดโลกของอุตสาหกรรมในประเทศกำลังพัฒนายังไม่สูงพอ และมักจะเป็นการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าเสียเป็นส่วนใหญ่ ทำนองเดียวกันก็ได้มีการระดมกำลังแรงงานในประเทศกำลังพัฒนาเพื่อการผลิตดังกล่าวอย่างขนาดใหญ่

โดยสรุปก็คือหลังจากปลายทศวรรษ 1960 ระบบทุนนิยมโลกก็โจรเข้าสู่ช่วงแห่งการตกต่ำ โดยอัตราความจำเริญในประเทศต่างๆ ได้เริ่มต่ำลงเรื่อยๆ โอกาสที่จะพลิกกระแสนักกลับไปสู่ยุคอัตราความจำเริญสูงนั้นเป็นไปได้ยาก และคงต้องรออีกหลายปีกว่าวิกฤตการณ์นี้จะผ่านพ้นและเศรษฐกิจโลกอย่างเข้าสู่ยุคอัตราความจำเริญสูงอีกครั้ง

เหตุปัจจัยแห่งวิกฤตการณ์ทุนนิยมโลกในปัจจุบัน

วิกฤตการณ์แห่งการสะสมทุนล้มเหลว

วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในยุคปัจจุบัน ได้เริ่มขึ้น ตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1960 ก่อนวิกฤตการณ์น้ำมัน แนวโน้มที่เห็นชัดคือ การขาดดุลสภาพในเทลาตโลก ซึ่งเกิดจากกำลังการผลิตสินค้ามีมากกว่าอุปสงค์รวม คือ เกิดวิกฤตการณ์แห่งการสะสมทุนล้มเหลว ในระบบทุนนิยม แนวโน้มนี้ย่อมเกิดขึ้นได้ในระยะยาวอย่างหลีกเลี่ยงได้ยาก เพราะในวิถีการผลิตแบบทุนนิยมนั้น ย่อมมีภาวะอย่างหนึ่งดำรงอยู่ คือ กระบวนการคัดสรรใจที่ไม่อาจประสานกันได้ระหว่างการผลิตเพื่อกำไรกับการบริโภค จะนำไปสู่การขาดความสมดุลดังกล่าว

จากช่วงปี 1950 ถึงปลายทศวรรษ 1960 นายทุนหรือบรรษัทต่างๆ เคยชินกับบรรยากาศแห่งความรุ่งเรือง หากมีการตกต่ำเกิดขึ้นก็มักเป็นการตกต่ำระยะสั้นและฟื้นตัวเร็ว ในภาวะเช่นนี้จึงมีการเร่งผลิตสินค้ามาตลอด บรรษัทต่างๆ ก็ขยายกิจการเป็นตลาดทวีปซื้อสินค้าของกันและกัน อีกประการหนึ่งนักธุรกิจมีความมั่นใจในนโยบายการเงินการคลังของรัฐบาล ที่จะผูกกระบบเศรษฐกิจให้อยู่ในภาวะจำเริญระดับสูงอยู่ตลอด ดังนั้นบรรดาบรรษัทต่างๆ ก็ขยายกำลังการผลิตกันอย่างล้นเหลือ

การขยายกำลังการผลิตกันอย่างล้นเหลือในอีกแง่หนึ่ง ก็เป็นยุทธวิธีของกลุ่มทุนผูกขาดในการ

ไล่คู่แข่งออกไป โดยการรักษากำลังการผลิตระดับสูงไว้เพื่อการนี้ และเมื่อเกิดกรณีที่มีคู่แข่งเข้ามา ก็สามารถเพิ่มการผลิตได้รวดเร็วกว่า

ในช่วงปี 1973 ถึงต้นปี 1974 ประเทศอุตสาหกรรมส่วนใหญ่มีการใช้กำลังการผลิตกันค่อนข้างสูง คืออัตราการใช้กำลังการผลิตมีประมาณ 95% แต่มาตกต่ำอย่างชวนชานในปี 1975 เหลือประมาณ 80% และในการตกต่ำ ปี 1979 เป็นต้นมา การใช้กำลังการผลิตก็ยิ่งตกต่ำกว่านี้อีกมาก ในบางอุตสาหกรรมเช่น สิ่งทอ เหล็กกล้า รถยนต์ การท่องเที่ยว เปโตรเคมีคอล มีกำลังการผลิตเพียง 60-70% เท่านั้น

การมีกำลังการผลิตเหลือใช้มากขึ้น ทำให้โอกาสในการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจเป็นไปได้ยาก เพราะ ไม่มีบรรษัทใดทำการลงทุนขยายโรงงานของตนต่อไปอีก ในเมื่อกำลังการผลิตเดิมก็มีเหลือใช้อยู่แล้ว

รายงานของธนาคารโลกได้สรุปว่า การลงทุนในประเทศอุตสาหกรรมหลัก ได้ลดลงมากในทศวรรษ 1970 เมื่อเทียบกับทศวรรษ 1960 กล่าวคือ อัตราการเพิ่มขึ้นเฉลี่ยต่อบีในทศวรรษ 1960 มีค่าสูงถึง 5.6% ขณะที่ในทศวรรษ 1970 มีค่าเพียง 1.4% เท่านั้น ถ้าเราจะพิจารณาอัตราการเพิ่มขึ้นของการลงทุนเบื้องต้นเฉลี่ยต่อบีของบางประเทศก็จะเห็น ได้ดังนี้คือ

	1960-69	1970-79
สหรัฐอเมริกา	4.8%	1.9%
ญี่ปุ่น	11.0	3.2
เยอรมันตะวันตก	4.1	0.9
ฝรั่งเศส	7.3	2.0
สหราชอาณาจักร	5.0	0.8
อิตาลี	3.8	0.1

เราจึงเห็นได้ชัดว่าตั้งแต่เริ่มทศวรรษ 1970 เป็นต้นมา แนวโน้มการลงทุนของอัครการคลังได้เป็นที่ประจักษ์ชัดแจ้ง ทั้งนี้ก็เพราะได้มีการสะสมทุนอย่างล้นเหลือในช่วงที่ผ่านมา กล่าวคือเกิดการขยายตัวอย่างมากภายในด้านอุตสาหกรรมการผลิต ทั้งนี้เพราะมีกลุ่มผลประโยชน์ระดับโลกหนุนเนื่องให้เกิดภาวะเช่นนี้ ก็จะเห็นว่า ในช่วงสองสามทศวรรษที่ผ่านมาได้ มีการขยายตัวทางอุตสาหกรรมการผลิต ทั้งในประเทศพัฒนา และในระยะก่อนมาก็เกิดขึ้นมากในประเทศด้อยพัฒนา ขณะเดียวกันโดยเปรียบเทียบแล้วก็มีการสะสมทุนน้อยไปในด้านเกษตร การอุตสาหกรรม (ซึ่งอาจนำไปสู่วิกฤตการณ์น้ำมันด้วย)

ผลสำคัญของการตกต่ำในการลงทุนขยายโรงงานอันเนื่องมาจากการสะสมทุนล้นเหลือในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา มีผลทำให้เกิดการว่างงานกันอย่างมากมายเป็นประวัติการณ์ กล่าวคือมีการคะเนว่าในต้นปี 1982 จะมีการว่างงานในกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมสูงถึง 28.5 ล้านคน จึงจัดได้ว่าวิกฤตการณ์ที่เริ่มตั้งแต่ปี 1979 นั้น มีความรุนแรงมากที่สุดในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ความรุนแรงของวิกฤตการณ์นี้ ได้เพิ่มขึ้นตลอดมา

กล่าวคือ ในวิกฤตการณ์ปี 1970 มีการว่างงานในประเทศอุตสาหกรรมประมาณ 10 ล้านคน ในวิกฤตการณ์ปี 1974/75 การว่างงานเพิ่มขึ้นเป็น 15 ล้านคน และในปี 1979 การว่างงานเป็นประมาณ 20 ล้านคน โดยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตลอดมา

ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งก็คือในช่วงวิกฤตการณ์ครั้งหลัง ความรุนแรงจะเพิ่มขึ้นไม่เพียงแต่ในด้านอัครการว่างงาน แต่ยังเป็นไปในด้านอัตราเงินเฟ้อ และอัตราดอกเบี้ยอีกด้วย ภาวะเช่นนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากวิกฤตการณ์ผลิตกันเหลือโดยคง การที่กำลังการผลิตของบรรษัทต่าง ๆ มีเหลือใช้อยู่มาก ย่อมหมายความว่าทุนที่จมอยู่ในเครื่องจักร อุปกรณ์และโรงงานมีการใช้งานไม่เต็มที่ ทำให้การผลิตในรอบปีให้อัตรากำไรต่ำลงเมื่อเทียบกับทุนทั้งหมด เมื่ออุตสาหกรรมต่าง ๆ ตกอยู่ในภาวะที่อัตรากำไรต่ำลง ฝ่ายผู้ผลิตซึ่งในยุคปัจจุบันได้ก้าวขึ้นสู่ ภาวะทุนผูกขาดระดับโลก ภายใต้การนำของบรรษัทข้ามชาติ ก็พยายามกันชนที่จะรักษ้อัตรากำไรไว้ให้สูงอยู่ต่อไป โดยการพองราคาสินค้าไว้ในระดับสูง ทั้ง ๆ ที่ความต้องการซื้อมีน้อย ซึ่งมีผลให้เกิดภาวะเงินเฟ้ออยู่ทั่วไป

ดังนั้น เราจึงเห็นได้ชัดเจนว่าภาวะการว่างงาน และอัตราเงินเฟ้อระดับสูงเป็นอาการที่บ่งบอกถึงวิกฤตการณ์ของทุนนิยมผูกขาดภายใต้การนำของบรรษัทข้ามชาติในยุคปัจจุบัน

เมื่อเกิดภาวะเงินเฟ้อขึ้นมา รัฐบาลของประเทศอุตสาหกรรมต่าง ๆ ก็หันมาใช้นโยบายแก้ไขภาวะเงินเฟ้อ โดยใช้มาตรการเข้มงวดทางเศรษฐกิจจนมีผลทำให้อัตราดอกเบี้ยสูงขึ้นในระยะแรก ๆ อัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นอย่างשובชวยในสหรัฐ ฯ ก่อน และต่อมาก็ลุกลามไปทั่วประเทศต่าง ๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อสำคัญในการลดการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจอีกทอดหนึ่ง

ความตกต่ำทางเศรษฐกิจควบคู่กับภาวะเงินเฟ้อในระยะหลังนี้ได้เกิดขึ้นพร้อม ๆ กันในหลายประเทศ จึงทำให้โอกาสที่ประเทศใดประเทศหนึ่งจะตั้งตัวเป็นหลักในการค้ำหนุนให้ทันภาวะดังกล่าวเป็นไปได้ยาก กลุ่มประเทศอุตสาหกรรมจึงต้องร่วมกันใช้นโยบายระดับโลก วางแผนระดับโลกร่วมกัน

การพุ่งขึ้นพรวดพราดของหนี้สิน

ความรุ่งเรืองของระบบทุนนิยมโลกในช่วง 25 ปี หลังสงครามโลกครั้งที่สองนั้น ได้รับแรงกระตุ้นอย่างสำคัญจากการขยายสินเชื่อระดับโลกประเทศมหาอำนาจ เช่นสหรัฐอเมริกา และเยอรมันตะวันตก ต่างก็ขยายหนี้สินขึ้นอย่างมาก กล่าวคือ ในปี 1960 หนี้สินรวม (หนี้สาธารณะกับหนี้เอกชน) ของสองประเทศมีอัตราสูงถึง 112.4% และ 40.8% ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติเบื้องต้นของทั้งสองประเทศตามลำดับ ในราว 15

ปีต่อมาอัตรานี้ก็พุ่งขึ้นเป็น 152.8% และ 66.0% ตามลำดับ

ภาวะนี้เกิดขึ้นทั้งในประเทศ และระดับระหว่างประเทศตั้งแต่ปลายปี 1975 เป็นต้นมา สหรัฐ ฯ ได้ขยายสินเชื่อขึ้นมากมายโดยการกู้ยืมจากต่างประเทศ ในช่วง 4 ปีต่อมาประเทศอุตสาหกรรมได้เป็นหนี้ในหลายโรคคอลล่าร์ถึงสองเท่าตัว ขณะที่ประเทศด้อยพัฒนาซึ่งไม่มีน้ำมันส่งออก มีหนี้เพิ่มขึ้นจากแหล่งเดียวกันถึงสามเท่าตัว การขยายตัวของสินเชื่ออย่างมากมายนี้ ส่งผลให้สามารถสกัดกั้นการตกต่ำแห่งปี 1974/1975 ได้ระดับหนึ่ง แต่มันไม่อาจหยุดยั้งการตกต่ำที่เริ่มเกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่งในปี 1979 ทั้งนี้เป็นเพราะการขยายตัวของหนี้สินไม่สามารถชักนำให้การผลิตขยายตัวได้ในอัตราที่น่าพอใจ ถึงแม้จะเห็นได้จากตัวอย่างของสหรัฐอเมริกาซึ่งได้เพิ่มหนี้สินรวมถึง 25% จากช่วงปี 1974/75 ถึงปี 1979/80 ขึ้นเป็น 4,000,000 ล้านดอลลาร์ แต่ในช่วงเวลาเดียวกันสหรัฐ ฯ สามารถเพิ่มผลผลิตได้ไม่ถึง 10 %

แม้การฟื้นตัวหลังวิกฤตการณ์ 1974/75 จะได้รับแรงหนุนจากกำลังซื้อของกลุ่มโอเปกก็ตาม แต่ในระยะหลัง ๆ กลุ่มนี้ก็ประสบปัญหาหนี้สินมากขึ้นเหมือนกัน หนี้สินสาธารณะของประเทศกลุ่มโอเปกได้เพิ่มขึ้นจาก 10.9% ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติในปี 1970 เป็น 24.2% ในปี 1979 โดยเฉพาะประเทศเม็กซิโกมีหนี้ในปี 1979 สูงถึง 50,000 ล้านดอลลาร์

หลังวิกฤตการณ์ 1974/75 การขยายสินเชื่อเพื่อการบริโภคเป็นไปอย่างคึกคัก และได้ช่วยให้เกิดการฟื้นตัวขึ้นมาในระยะสองสามปีต่อมา การ

มิให้นำสินเชื่อกลับไปใช้ในการขยายการลงทุนใหม่ ทำให้การฟื้นตัวเป็นไปอย่างอ่อนแอ และไม่สามารถหลีกเลี่ยงวิกฤตการณ์ที่ตามมาซ้ำเติมอีกในปี 1979

กล่าวโดยสรุป การขยายตัวของสินเชื่ออย่างมหึมาเหล่านี้ เป็นการช่วยให้อุปสงค์และการลงทุนระหว่างประเทศสามารถดำรงตัวอยู่ได้ในระดับสูง แต่ทว่าภาวะหนี้สินที่ล้นพ้นนี้ย่อมไม่สามารถดำเนินไปได้ตลอดโดยปราศจากวิกฤตการณ์

ความอ่อนแอของระบบการเงินโลก

การจัดระเบียบการเงินของโลกโดยข้อตกลง **Bretten Woods** ในปี 1944 เป็นเงื่อนไขสำคัญอันหนึ่งที่ทำให้สหรัฐฯ เข้ามารอบนำระบบการเงินโลก เงินดอลลาร์สหรัฐฯ กลายเป็นเงินตราของโลก ซึ่งสามารถแลกเปลี่ยนกับทองคำได้ ต่อมาการขยายตัวของการผลิต และการค้าของโลก ต้องการเงินตรามากมายเหมือนเวียนมากขึ้น สหรัฐฯ ก็เพิ่มเงินดอลลาร์ให้แก่ประเทศอื่นๆ อย่างมหาศาล โดยปล่อยให้ตลาดการชำระเงินขาดดุล ในภาวะเช่นนี้ สหรัฐฯ ก็สามารถนำเอาทรัพยากรของโลกมาใช้ตามอำเภอใจ โดยการพิมพ์ธนบัตรออกไปใช้จ่ายแทน และวิธีการนี้ในท้ายที่สุดก็กลับมาทำลายตัวเองจนได้

สหรัฐฯ ๖ ได้พิมพ์เงินดอลลาร์ออกไปท่วมตลาดโลกจนเกินความต้องการ โดยการทำให้ดุลชำระเงินขาดดุล การฉ้อเป็นไปอย่างนั้นจนถึงจุดหนึ่งซึ่งสหรัฐฯ ไม่สามารถจะรักษาพันธะผูกพันในการแลกเงินดอลลาร์กับทองคำได้ จึงต้องประกาศตัดขาดจากการแลกทองคำในปี 1971 แต่กระนั้น

ก็ตามในราวปี 1978 เงินดอลลาร์ที่หมุนเวียนอยู่นอกสหรัฐฯ ๖ ก็มีจำนวนราว 600,000-700,000 ล้านดอลลาร์ ซึ่งเป็นจำนวนมหาศาล เกินกว่าที่สหรัฐฯ ๖ จะควบคุมได้ เงินจำนวนนี้หมุนเวียนอยู่ในตลาดการเงินต่าง ๆ โดยเฉพาะตลาดยุโรป ดอลลาร์ ซึ่งเป็นตลาดที่อาจจะขยายเงินกู้ได้อย่างไม่จำกัด เพราะไม่มีข้อจำกัดเกี่ยวกับเงินสตาร์ของธนาคารต้องถือไว้ ในภาวะเช่นนี้โอกาสที่ระบบการเงินจะขาดเสถียรภาพย่อมมีมากขึ้น

การที่ระบบการเงินขาดเสถียรภาพนั้น ส่วนหนึ่งเป็นเพราะข้อบกพร่องในระบบนั่นเอง แต่สาเหตุที่สำคัญนั้นอยู่ที่การตกต่ำทางการผลิตและการลงทุนต่างหาก เมื่อพิจารณาเหตุผลของธนาคารและสถาบันการเงินแล้วก็จะเห็นว่า ในฐานะที่เป็นองค์กรในระบบทุนนิยม สถาบันเหล่านี้ก็ย่อมต้องแสวงหากำไรเป็นอันดับหลัก และกฎเกณฑ์จะนำไปสู่กำไรก็คือ การวางตลาดปริมาณหนี้สินหรือการขยายหนี้สินเอง การกระทำเช่นนี้ย่อมไม่เกิดปัญหาขึ้นมาแต่อย่างใด หากการผลิตและการลงทุนดำเนินไปอย่างรวดเร็ว เพราะการชำระหนี้คืนจากผลกำไรของธุรกิจเป็นสิ่งที่คาดได้อย่างไม่ผิดพลาด อย่างไรก็ตาม ในภาวะที่การผลิตและการลงทุนตกต่ำลงเช่นในปัจจุบัน การล้มละลายในวงการผลิตและวงการเงินย่อมเกิดขึ้นได้มาก เมื่อเกิดการล้มละลายขึ้นมา วงการเงินก็เร่งระดมเงินทุนมาช่วยค่าฉุกเฉินการที่อยู่ในอาการร่อแร่ขึ้น เมื่อสภาพเช่นนี้เกิดขึ้นเป็นลักษณะทั่วไป สินเชื่อที่ให้แก่กิจการต่าง ๆ ก็พอกพูนขึ้น จนทำให้ภาวะเงินเพื่อขยายตัวสูงขึ้น

ภาวะตกต่ำทางการผลิต ทำให้บริษัทขาดช่องทางการลงทุนใหม่ จึงหันไปเก็งกำไรในกิจการต่างๆ โดยการสนับสนุนอย่างเต็มที่ของสถาบันการเงินต่างๆ การกระทำของสถาบันการเงินในลักษณะนี้เป็นสิ่งที่เสี่ยงและล่อแหลมต่อการพังทลายของระบบการเงิน บริษัทขนาดใหญ่รวมทั้งสถาบันการเงินต่างๆ ก็ตกอยู่ในภาวะเปราะบางทั้งสิ้น กิจการหลายแห่งก็ล้มละลาย หรืออยู่ในภาวะใกล้ล้มละลาย ดังเช่นบริษัท Penn Central ในปี 1970, Franklin National Bank และ กิจการที่ดินหลายแห่งในปี 1974 บริษัท Hunt Brothers, First Pennsylvania Bank และ บริษัท Chrysler ในปี 1980

ในการแก้ปัญหาเหล่านี้ ธนาคารกลางของสหรัฐ ฯ ก็ต้องเข้ามาให้ความช่วยเหลือเพื่ออุปถัมภ์ฐานะของบริษัทเหล่านี้ นอกจากนี้กลุ่มธนาคารก็ต้องเข้ามาค้ำจุนกิจการเหล่านี้ไว้เช่นกัน สภาพเช่นนี้ทำให้ระบบเศรษฐกิจต้องพึ่งพาการขยายหนี้สินมากขึ้นไปอีก แรงกดดันภาวะเงินเฟ้อและความไร้เสถียรภาพทางการเงินก็ย่ำแย่ทวีขึ้นอย่างไม่ต้องสงสัย

นโยบายเชิงรุกทางการเงินเป็นการสนับสนุนให้การเก็งกำไรของบริษัทต่างๆ ขยายตัวขึ้นมากมาย จึงจะเห็นได้ว่า ปริมาณการค้าในตลาดสินค้าล่วงหน้าในปี 1980 มีจำนวนมากเป็น 4 เท่าครึ่งของปี 1970 โดยที่การเก็งกำไรหุ้น เงินตราต่างประเทศและเก็งกำไรจากการเคลื่อนไหวของดอกเบี้ยในตลาดล่วงหน้าเป็นไปอย่างคึกคัก และมีรายงานเมื่อต้นปีว่าปริมาณการค้าในตลาดสินค้า

ล่วงหน้าทุกชนิดรวมกันมีมูลค่ากว่า 2 ล้านล้านดอลลาร์ ค่อยปี 1980

การขยายตัวของคลื่นความขัดแย้งระหว่างทุนกับแรงงาน

ระหว่างปี 1968 ถึง 1973 อำนาจต่อรองที่แข็งแกร่งของสหภาพแรงงาน นำไปสู่การลดตัวของอัตรากำไรถึงระดับต่ำกว่า "ปกติ" ซึ่งทำให้การสะสมทุนของนายทุนถูกจำกัดลง ความพยายามฟื้นตัวทางเศรษฐกิจของรัฐบาลโดยการเพิ่มสภาพคล่องทางการเงินยิ่งทำให้แรงกดดันด้านเงินเฟ้อสูงขึ้น ต่อมาก็มีการพยายามลดเงินเฟ้อโดยการลดอุปสงค์รวม ซึ่งผลก็คือการว่างงานเพิ่มขึ้น และในสภาวะแห่งทุนผูกขาดขั้นสูง นโยบายดังกล่าวกลับนำไปสู่สภาวะการว่างงานควบคู่กับเงินเฟ้อ (Stagflation)

ภาวะเช่นนี้เป็นวิกฤตการณ์ที่ทุนนิยมโลกกำลังประสบอยู่และปรากฏการณ์นี้เกิดขึ้นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองนั่นเอง โดยเฉพาะเมื่อทุนผูกขาดระดับโลกได้พัฒนาขึ้นระดับสูง การแข่งขันของบริษัทเป็นไปแบบการแข่งขันน้อยรายและอาวุธสำคัญของบริษัท ก็คือการแข่งขันราคาค้นสินค้าใหม่และการสร้างความแตกต่างให้เกิดขึ้นในผลิตภัณฑ์เดียวกันมากที่สุด ฉะนั้นแทนที่บริษัทจะแข่งขันการลดต้นทุน การผลิตและลดราคากันกลับกลายเป็นแข่งกันคิดในค่าน้ำนี้(รวมถึงการโฆษณาและการส่งเสริมการขายอื่น ๆ) ทำให้ต้นทุนต่อหน่วยเพิ่มขึ้น ฉะนั้นภาวะนี้ก็เกิดมากขึ้นในสภาวะเศรษฐกิจลดตัว. เมื่อต้นทุนต่อหน่วยเพิ่มขึ้น บริษัทก็มีแนวโน้มที่จะขึ้นราคาเพื่อรักษา

ระดับอัตรากำไรของคนไว้ แนวโน้มนี้เกิดขึ้นทั่วไปในกระบวนการผลิต ตั้งแต่ทศวรรษ 1970 และในอีกด้านหนึ่ง อัตรากำไรของบริษัทในระดับซึ่งสูงพอที่จะกระตุ้นให้มีการลงทุนต่อไปอีกนั้น ก็ถูกกระเทือนอย่างหนักจากการที่ฝ่ายสหภาพแรงงานมีอำนาจต่อรองมากขึ้น และเป็นอุปสรรคต่อการขยายการลงทุน

การที่ฝ่ายแรงงานมีอำนาจต่อรองมากขึ้นตลอดช่วงการขยายตัวทางเศรษฐกิจก่อนปี 1970 นั้น ฝ่ายทุนก็มีข้อตอบโต้ โดยการนำเอาแรงงานชาวยุโรปส่วนอื่นมาแข่งขันกับแรงงานในยุโรปตะวันตก และต่อมา ก็เกิดปัญหาสังคมและเศรษฐกิจขึ้นเมื่อภาวะการลงทุนลดลง ในขั้นต่อมาฝ่ายทุนนิยมก็ตอบโต้สภาพนี้โดยการย้ายการลงทุนไปสู่ประเทศด้อยพัฒนาซึ่งมีแรงงานราคาถูก ๆ ที่สามารถนำมาฝึกได้ในเวลาอันสั้น แต่ยังมีประสิทธิภาพไม่ต่างกับแรงงานในประเทศพัฒนามากนัก ในภาวะปัจจุบันการย้ายแหล่งการผลิตจากประเทศอุตสาหกรรมกำลังดำเนินไปอย่างคึกคัก โดยการนำเอาความคิดเรื่องเขตปลอดภาษีเพื่อผลิตส่งออก

(Export processing zone) ไปเผยแพร่ในประเทศด้อยพัฒนา เพื่อชักนำให้ประเทศเหล่านี้รองรับอุตสาหกรรมของบริษัทข้ามชาติที่จำเป็นต้องย้ายแหล่งผลิต *ปรากฏการณ์นี้เรียกว่าการแบ่งงานทำระหว่างประเทศแบบใหม่* ซึ่งจะก่อให้เกิดวิกฤตการณ์การว่างงานอย่างรุนแรงในประเทศอุตสาหกรรม และขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมแบบพึ่งพาซึ่งกันและกันในโลกที่สาม โดยที่กลุ่มบริษัทข้ามชาติเป็นฝ่ายควบคุมกิจการที่สำคัญไว้แทบทั้งสิ้น.

การขยายตัวของความเหลื่อมล้ำระหว่างประเทศ

เมื่อเปรียบเทียบคุณภาพการพัฒนาระหว่างประเทศในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา เราจะเห็นการพัฒนาที่เหลื่อมล้ำได้เกิดขึ้น มิเพียงแต่ภายในประเทศหนึ่ง แต่ยังเกิดขึ้นในระดับระหว่างประเทศอย่างประจักษ์ชัด ดังจะเห็นได้จากตัวเลขต่อไปนี้

	รายได้ประชาชาติต่อหัว (หน่วย : ดอลลาร์ สหรัฐ)		
	1949	1969	1979
กลุ่มประเทศรายได้สูง	915	2,062	9,440
กลุ่มประเทศรายได้ปานกลาง	310	771	1,420
กลุ่มประเทศรายได้ต่ำ	54	127	230

(ที่มา : รายงานธนาคารโลก)

ตัวเลขข้างต้นแสดงว่ากลุ่มประเทศที่มีรายได้สูง ซึ่งได้แก่ประเทศพัฒนาแล้วทั้งหลาย ได้มีรายได้ต่อหัวเพิ่มขึ้นจากราว 16 เท่าของกลุ่มประเทศด้อยพัฒนาในปี 1949 และ 1969 ขึ้นเป็น 40 เท่าในปี 1979 และเมื่อเทียบกับกลุ่มรายได้ปานกลาง - กลุ่มประเทศพัฒนาได้มีรายได้ต่อหัวเพิ่มขึ้นจากราว 2.7 เท่าในปี 1949 และ 1969 ขึ้นเป็น 6.6 ในปี 1979 เราจึงสรุปได้ว่าช่องว่างทางรายได้ระหว่างประเทศ นับวันจะเพิ่มขึ้นทุกที นี้เป็นเพียงปรากฏการณ์ผิวเผินที่สะท้อนถึงการพัฒนาที่เสื่อมถอยของระบบทุนนิยมโลก ในความเป็นจริงกลุ่มประเทศพัฒนา มีกลไกการชুক্তริคเพื่อโอนย้ายมูลค่าส่วนเกินจากกลุ่มประเทศด้อยพัฒนาหรือประเทศโลกที่สามอยู่หลายประการ อาทิ การแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียมกัน การย้ายย้ายผลกำไรออกจากประเทศด้อยพัฒนาโดยวิธีการกึ่งราคาโอน (Transfer pricing) ของบริษัทข้ามชาติ การสูญเสียกำลังคนระดับมัธยมแก่ประเทศพัฒนา การผูกขาดเทคโนโลยี และการควบคุมการค้าในระดับโลก เป็นต้น ในสภาพความสัมพันธ์ที่เสื่อมถอยเช่นนี้ จึงไม่ต้องสงสัยเลยว่าความแตกต่างทางรายได้ระหว่างประเทศจะขยายตัวมากขึ้น

ความเหลื่อมล้ำอย่างมากมานี้ จะเป็นเครื่องกระตุ้นให้มีการต่อสู้ เพื่อปลดปล่อยประเทศจากเจ้าอาณานิคม หรือจากการครอบงำทางเศรษฐกิจของบริษัข้ามชาติจากกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมสาเหตุแห่งการขยายตัวของความเหลื่อมล้ำนี้ มิได้เป็นเพราะประเทศด้อยพัฒนาถูกค้ำชกจากระบบการสะสมทุน แต่ว่ามันเป็นเพราะการลงทุนที่ต่างกันต่าง ๆ ถูกครอบงำโดยบริษัข้ามชาติและ

นายทุนท้องถิ่น ซึ่งมุ่งแสวงหากำไรเป็นหลัก บริษัข้ามชาติทำการลงทุนในประเทศด้อยพัฒนาเพื่อทำการผลิตสินค้าสนองแก่ชนชั้นสูงซึ่งมีจำนวนน้อย และเพื่อขายในตลาดโลก ส่วนประชาชนทั่วไปไม่ถือ **เป็นตลาด** ของบริษัข้ามชาติแค่มองประชาชน **เป็นต้นทุน** ที่จะต้องกดไว้ให้ต่ำ โดยการกดค่าแรง หากถือว่าประชาชนทั่วไปเป็นตลาดก็ควรจะให้ค่าจ้างสูงขึ้น เพื่อเพิ่มอำนาจซื้อของพวกเขา ทั้งนี้ การลงทุนของบริษัข้ามชาติในประเทศด้อยพัฒนา จึงเกิดควบคู่กับการชুক্তริคอย่างมหาศาลคือทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรธรรมชาติ ที่สำคัญกว่านี้ ก็คือกระบวนการที่เกิดพร้อม ๆ กับการพัฒนาอุตสาหกรรมแบบนี้ ก็คือการกำเนิดรัฐเผด็จการทหารหรือพลเรือนทั่วไปในเอเชีย แอฟริกา และลาตินอเมริกา เพื่อสนองการลงทุนของบริษัข้ามชาติ สภาพการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศที่เหลื่อมล้ำนี้ ยิ่งนำไปสู่การสูบเอาผลกำไรจากประเทศด้อยพัฒนาไปสู่ประเทศอุตสาหกรรมมากขึ้นทุกที และความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจก็ยังขยายตัวมากขึ้น บัจจุบันจะเป็นอุปสรรคในระบอข้างหน้าต่อการขยายตัวของระบบทุนระดับโลกและโอกาสแห่งการฟื้นตัวของระบบทุนนิยมโลกก็จะถูกจำกัดลงอย่างมาก

ความขัดแย้งทางเศรษฐกิจและการเมืองระดับโลก

ลักษณะสำคัญของวิกฤตการณ์ในระบบทุนนิยมอีกประการหนึ่งก็คือ การขยายตัวของความ

ซัดแอ้งทางเศรษฐกิจและการเมืองโลก ปรากฏการณ์นี้จะเกิดขึ้นในช่วงยาวแห่งการตกต่ำทางเศรษฐกิจ เมื่อเศรษฐกิจโลกเติบโตในอัตราค่ามากหรือลดลง ดังเช่นในช่วงปี 1914 ถึง 1949

ในช่วงแห่งการเติบโตในอัตราสูงของระบบเศรษฐกิจโลก ระบบการผลิตของโลกมีการประสานกันที่ มีการแบ่งงานทำระหว่างประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ มีลำดับชั้นทางอำนาจทางการเมืองและการทหารระหว่างประเทศอย่างเด่นชัด ดังนั้น จะเห็นได้ว่าช่วงแห่งการเติบโตที่ยาวนานในปี 1333 ถึง 1913 นั้น อังกฤษเป็นมหาอำนาจเอกที่ครองความเป็นเจ้าในระบบโลกอย่างชัดแจ้ง ทำนองเดียวกัน ในช่วงปี 1945-1970 สหรัฐอเมริกาเข้ามามีความเป็นเจ้าในระบบโลกแทนอังกฤษ

ในทางตรงกันข้ามในช่วงที่เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ หรือเศรษฐกิจโลกตลอดช่วงนั้น โครงสร้างของระบบจะซบเซาเสถียรภาพมากขึ้น พันธมิตรทางชนชั้นระหว่างประเทศที่ช่วยรักษาระบบไว้มีเสถียรภาพมาก่อนเห็นถึงความแตกแยก เช่น เกิดขบวนการปลดปล่อยประชาชนในอาณานิคม ดังเช่นในช่วงปี 1914-1949 การแบ่งงานทำระหว่างประเทศมีการแปรเปลี่ยน มีการแย่งชิงอำนาจกันทางเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างประเทศ ตลอดจนเกิดการเปลี่ยนแปลงลำดับชั้นในทางการเมือง เศรษฐกิจและการทหารระหว่างประเทศ

นอกจากนี้ในช่วงแห่งการตกต่ำที่ยาวนานในประวัติศาสตร์มักมีผลสำคัญที่ตามมา อันเป็นเหตุให้มีการเปลี่ยนศูนย์กลางขึ้นในระบอบโลก อาทิ หลังจากวิกฤตการณ์ปี 1873 ก็ได้เกิดพัฒนาการทาง

ผูกขาดขึ้นในเขตศูนย์กลางทุนนิยมโลก และต่อมา ก็ได้พัฒนาขึ้นเป็นจักรวรรดินิยมและระบบล่าเมืองขึ้นมากครอบงำประเทศโลกที่สาม ในช่วงตกต่ำแห่งปี 1913-1949 ก็ได้เกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 การปฏิวัติในรัสเซีย (1917) เกิดเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกครั้งใหญ่ (1929-1932) เกิดสงครามโลกครั้งที่สอง และการปฏิวัติในจีน

อะไรจะเกิดขึ้นในช่วงแห่งการตกต่ำอันยาวนานซึ่งเริ่มขึ้นจากปลายทศวรรษ 1960 เป็นสิ่งที่ยากจะทำนายได้ แต่เราก็พอสรุปได้ว่าช่วงแห่งความรุ่งเรืองได้ถึงกาลอวสานแล้ว และช่วงยาวแห่งการตกต่ำทางเศรษฐกิจก็ได้เกิดขึ้นแล้วอีกครั้ง ก็จะเห็นได้ว่าเกิดความขัดแย้งเพิ่มขี้นทุกระดับเช่น ก) ยุโรปตะวันตกและญี่ปุ่นกลายเป็นคู่แข่งที่สำคัญของสหรัฐอเมริกาในทางเศรษฐกิจ เยอรมันและญี่ปุ่น มีพัฒนาการทางอุตสาหกรรมที่รวดเร็วกว่าสหรัฐอย่างมาก ผลจากภาวะนี้ก็คือเกิดการเปลี่ยนแปลงในการค้าระหว่างประเทศของประเทศพัฒนา โดยที่สหรัฐอเมริกามีดุลการชำระเงินขาดดุลเรื้อรัง ส่วนฝ่ายญี่ปุ่นและเยอรมันมีแนวโน้มเกินดุล วิกฤตการณ์ระบบการเงินโลกที่เกิดขึ้นจากการพังทลายของช็อคกลาง Bretten Wood ก็เป็นสัญญาณชี้ให้เห็นถึงการสิ้นสุดในแนวความเป็นเจ้าทางเศรษฐกิจของสหรัฐ ข) เกิดการเปลี่ยนแปลงในอุตสาหกรรม การเมืองและการทหารระหว่างตะวันตกและตะวันออก สหภาพโซเวียตสามารถก้าวขึ้นมาเทียบสหรัฐในฐานะอภิมหาอำนาจ และแม้จีนจะยังล้าหลังอยู่ แต่ก็มีอิสระในระดับสูงและสามารถกำหนดนโยบายต่างประเทศและการพัฒนาประเทศได้อย่างเป็นอิสระ ค) เกิดการขัด

แย้งทางการเมืองระหว่างกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว (ฝ่ายเหนือ) และกลุ่มประเทศด้อยพัฒนา (ฝ่ายใต้) มีการเรียกร้องให้จัดระเบียบเศรษฐกิจโลกที่เป็นธรรมขึ้น นอกจากนี้ตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1960 เป็นต้นมา หลายประเทศในฝ่ายใต้ได้ผลักดันออกจากการครอบงำทางทหาร เศรษฐกิจและการเมือง ของประเทศฝ่ายเหนือได้ในระดับสำคัญ ดังเช่น เวียดนาม ลาว กัมพูชา เยเมน เอธิโอเปีย นีการากัว เป็นต้น) ในแง่การแบ่งงานทำระหว่างประเทศก็ได้เกิดอาการไร้เสถียรภาพขึ้นมาอย่างชัดเจน กล่าวคือการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้าในกลุ่มประเทศฝ่ายใต้ได้บรรลุถึงขีดจำกัด โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศกึ่งอุตสาหกรรม ส่วนการส่งเสริมการผลิตเพื่อส่งออกก็มี

ศักยภาพค่อนข้างจำกัด ดังจะเห็นจากการพัฒนาที่ล้มเหลวของเกาหลีใต้ในปัจจุบัน.

สรุปความ

จากเหตุปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวมาข้างต้น เราจะเห็นได้ชัดว่าวิกฤตการณ์ทุนนิยมโลกที่ปรากฏขึ้นตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1960 เป็นต้นมานั้น มิได้เป็นเพียงคลื่นทางเศรษฐกิจลูกใหม่เท่านั้น แต่ยังประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงในค่านิยมอำนาจทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง และการทหารในระดับ ซึ่งสะท้อนถึงปัญหาการนำในระบบโลก ตลอดจนการจัดระเบียบเศรษฐกิจโลกและการแบ่งงานทำระหว่างประเทศขึ้นใหม่

4

การในศตวรรษจะเป็นไปอย่างเชื่องช้า

ระบบทุนนิยมโลกปัจจุบัน ได้ย่างเข้าสู่วิกฤตการณ์ที่เข้มข้นขึ้นทุกที เพราะพลังในการขยายอัตราความเจริญลดต่ำลง และการสะสมของปัญหาและแนวโน้มในค่านิยมมากขึ้น ปัญหาที่สะสมมาก็ได้แก่การขยายตัวของเศรษฐกิจที่ขึ้นต่อการขยายดินเชื้อหรือสร้างหนี้สิน การตกต่ำของอัตรากำไร และการลงทุนใหม่ เนื่องจากการสะสมทุนเหลือล้นในช่วงรุ่งเรืองก่อน 1970 ปัญหาพลังงานและปัญหาเงินเพื่อที่ควบคู่กับการว่างงาน การจะแก้ปัญหานี้ได้ก็ต้องมีมาตรการกระตุ้นการลงทุนใหม่ ซึ่งอาจปรากฏขึ้นมาในรูปการย้ายแหล่งผลิตมาสู่

ประเทศโลกที่สามและกลุ่มประเทศ "สังคมนิยม" หรือขยายการลงทุนทางด้านเกษตรเพื่อส่งออกสู่ตลาดโลกมากขึ้น ต้องพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ด้านพลังงาน ปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับยุคน้ำมันแพง และสกัดกั้นภาวะเงินเฟ้อให้ได้ รายงานของธนาคารโลกในปี 1981 ชี้ว่าหากกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมสามารถทำเช่นนี้ได้ ในทศวรรษ 1980 ก็ย่อมสามารถเพิ่มอัตราความเจริญเฉลี่ยได้เป็น 3.6% เมื่อเทียบกับ 3.3% ในทศวรรษ 1970 และคาดว่าในช่วงปี 1985-90 จะสามารถมีอัตราเฉลี่ยต่อปีได้ 4.0% และหากไม่สามารถ

ค่าเงินการคลังกล่าวได้ก็จะมียอดเฉลี่ยต่อบปีในทศวรรษ 1980 เป็นเพียง 2.8 % โดยในช่วง 1980-85 จะเติบโตในอัตราเฉลี่ย 2.6 % และในช่วง 1985-90 ก็จะเป็น 3.0 %

เมื่อพิจารณาถึงแนวโน้มและปัจจัยด้านอุปสรรคคงได้อธิบายมาแล้วข้างต้น ก็คาดว่าโอกาสที่จะปรับตัวเข้าสู่ภาวะอัตราจำเรียดสูงคงเช่นในทศวรรษ 1960 และก่อนหน้านั้นนั้นค่อนข้างเป็นไปได้ยาก และอัตราความจำเรียดเฉลี่ยในทศวรรษ 1980 ก็น่าจะตกอยู่ในช่วงต่ำตามการประเมินของธนาคารโลกคือ 2.8 % ต่อบปีหรือต่ำกว่าทศวรรษ 1980 จึงเป็นทศวรรษที่พลังของระบบทุนนิยมอ่อนเปลี้ยลงมาก

เรามีใจตั้งใจเลือกเอาผลการคาดคะเนช่วงทำเป็นข้อสรุปเนื่องจากการมองในแง่ร้าย แต่พิจารณาจากสภาพแวดล้อมซึ่งดำรงอยู่ และสภาพเหล่านี้ได้ชี้ว่าการฟื้นตัวของระบบเศรษฐกิจโลกจากวิกฤตการณ์ครั้งนี้จะเป็นไปอย่างเชื่องช้า เราได้กล่าวในตอนต้นแล้วว่าวิกฤตการณ์ครั้งนี้เป็นการตกต่ำที่รุนแรงที่สุด ตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1960 เป็นต้นมา วิกฤตการณ์แห่งปี 1979 ถึงปัจจุบัน ได้เริ่มด้วยอัตราการทำงานที่สูงกว่า อัตราเงินเฟ้อและอัตราดอกเบี้ยนั้นเล่าก็สูงกว่าวิกฤตการณ์แห่งปี 1970 และ 1974 อย่างเห็นได้ชัด นี่เป็นสภาพปัจจุบันของวิกฤตการณ์

อย่างไรก็ตาม ยังมีสภาพแวดล้อมอีก 4 ประการที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการฟื้นตัวของทุนนิยมโลก กล่าวคือ

ก) สภาพการลงทุนในปัจจุบัน โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมต่าง ๆ มักเป็นการ

ปรับปรุงวิธีการผลิตให้ประหยัดขึ้น โดยการซื้อเครื่องจักรและอุปกรณ์แทนที่จะทำการลงทุนขยายโรงงานใหม่หรือเพิ่มกำลังการผลิตกัน ดังนั้นสัดส่วนของเครื่องจักรอุปโภคในการลงทุนทั้งหมดจึงเพิ่มขึ้นในช่วง 10 กว่าปีที่ผ่านมานี้ เช่น ในสหรัฐอเมริกา สัดส่วนนี้เพิ่มจาก 43.8 % ในปี 1968 ขึ้นเป็น 43.0 % ในปี 1978 ในเยอรมันตะวันตกก็เพิ่มจาก 39.1 % ขึ้นเป็น 43.6 % ในเวลาเดียวกัน ในญี่ปุ่นก็เพิ่มจาก 61.7 % ขึ้นเป็น 65.6 % เป็นต้น กล่าวโดยสรุปก็คือเมื่อการลงทุนใหม่ไม่เกิดขึ้นเพื่อขยายกำลังการผลิตให้สูงขึ้น ผลักก็จะผลักดันให้ระบบเศรษฐกิจก้าวไปให้ทันภาวะตกต่ำย่อมมีน้อย

ข) วิกฤตการณ์แห่งปี 1979/80 ถึงปัจจุบันนี้ มีแนวโน้มแย่กว่าปี 1974/75 กล่าวคือในวิกฤตการณ์ช่วงก่อนนั้น ได้รับการพองโตฟื้นขึ้นอย่างค่อนข้างรวดเร็วจาก 2 ปัจจัยคือ 1) กลุ่มประเทศอุตสาหกรรมสามารถขยายการส่งออก ไปสู่กลุ่มประเทศโอเปกและประเทศกึ่งอุตสาหกรรมได้มากขึ้น และ 2) มีการขยายตัวของการค้าและการลงทุนกับกลุ่มประเทศ "สังคมนิยม" มาซัดเซยอย่างไรก็ตาม ในภาวะปัจจุบันผลทั้งสองนี้ค่อนข้างจะอ่อนเปลี้ยลงมาก เพราะหมดโอกาสที่จะขยายในอัตราเดิมในระยะเวลาอันสั้น ทั้งนี้ก็เป็นเพราะภาวะหนี้สินของกลุ่มโอเปกขยายตัวค่อนข้างรวดเร็ว และการตกต่ำของราคาน้ำมันเมื่อเร็ว ๆ นี้ ทำให้กำลังซื้อจากกลุ่มนี้ลดลงลงมาก เท่าที่พอหาสถิติได้ เราจะเห็นว่าสัดส่วนของการส่งออกจากกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมไปสู่กลุ่มโอเปกแสดงแนวโน้มลดลงก็จากราว 12 % ในปี 1976/77 เป็น 9 % ในปี 1979.

สำหรับกลุ่มประเทศ "สังคมนิยม" ก็เช่นเดียวกัน การขยายตัวของภาระหนี้สินและเงินเพื่อก็ได้เริ่มแทรกเข้าไปก่อปัญหาทางเศรษฐกิจมากขึ้น ยุโรปตะวันออกบางประเทศก็ประสบปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง แม้จะขาดแคลนเงินตราต่างประเทศ แต่ประเทศเหล่านี้ก็ตั้งตงที่จะขยายหนี้สินของตน สำหรับสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งเมื่อ 3-4 ปีที่ผ่านมา ได้มีการคาดหมายกันว่าจะเป็นตลาดใหญ่สำหรับกลุ่มประเทศอุตสาหกรรม คือปรากฏในปัจจุบันว่าการคาดหมายนั้นกลายเป็นเพียงภาพหลอน เคยมีการคาดว่าจะมีบริษัทต่างชาติเข้าไปลงทุนในจีนได้ถึง 2,000 บริษัท แต่ปรากฏว่าไม่ก็ร้อยบริษัทเท่านั้นที่สามารถเข้าไปดำเนินธุรกิจ ในจีน เพราะมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายและกำลังการซื้อของประเทศไม่เป็นไปตามที่คาดไว้ และบริษัทเหล่านี้ก็มีทั้งเป็นบริษัทญี่ปุ่นที่รัฐบาลญี่ปุ่นให้การอุดหนุนอยู่ด้วย

ดังนั้น วิกฤตการณ์ในปัจจุบันนี้จึงขาดแรงดึงที่สำคัญส่วนหนึ่งไป ซึ่งอาจทำให้การฟื้นตัวมีแนวโน้มอ่อนตัวลง

ค) ในแง่ ภาวะหนี้สินอันท่วมท้นทั้งในประเทศพัฒนาและด้อยพัฒนา ตลอดจนกลุ่ม "สังคมนิยม" กล่าวได้ว่าเป็นบรรยากาศที่คุกคามเสถียรภาพของระบบทุนนิยมโลกอยู่ตลอดเวลา ประเทศด้อยพัฒนาหลายแห่งกำลังตกอยู่ในภาวะหนี้สินแทบต้นพันทวี รายงานของธนาคารโลกชี้ว่าหนี้สินสาธารณะของประเทศเหล่านี้เพิ่มขึ้นเกือบ 6 เท่า - ในช่วงทศวรรษ 1970 คือจาก 50,400 ล้านดอลลาร์ เป็น 294,100 ล้านดอลลาร์ และแนวโน้มในต้นทศวรรษ 1980 ก็มีได้มีสัญญาณเล่อ

ไปในทางที่ตื้นช้น หากเกิดการปฏิเสธรชำระหนี้จากบางประเทศที่อยู่ในภาวะวิกฤตมาก ๆ หรือมีการถอนเงินฝากออกจากธนาคารเป็นจำนวนมากจากบางประเทศ โอกาสที่จะเกิดภาวะแตกตื่นและล้มละลายของธนาคารเอกชนบางแห่งก็มีทางเป็นไปได้มาก เพราะธนาคารเอกชนได้เข้ามามีบทบาทมากในการกู้ยืมเงินระหว่างประเทศตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1970 เป็นต้นมา อาจกล่าวได้ว่าธนาคารเหล่านี้ปฏิบัติผิดหลักการธนาคารแต่ดั้งเดิม คือไม่ให้กู้ระยะยาวจากเงินฝากระยะสั้น เนื่องจากเงินฝากจากยอดเงินที่ชำระค่าน้ำมัน โดยมากเป็นการฝากระยะสั้น การนำเงินส่วนนี้ไปค้ำหนุนการให้กู้ยืมในระยะเวลาปานกลางและระยะยาวนั้นย่อมเป็นการเสี่ยงอย่างมากมาย

ง) เมื่อพิจารณาถึงองค์ประกอบแห่งการขยายตัวของ การสะสมทุน เราจะเห็นว่าช่วงเศรษฐกิจรุ่งเรืองหลังสงครามโลกครั้งที่สอง มิได้เกิดจากความสมดุลในการผลิตระหว่างภาคการผลิตสินค้าทุน กับภาคการผลิตสินค้าบริโภค หากแต่การขยายตัวของ การสะสมทุนอันเป็นฐานต่อความรุ่งเรืองก่อนทศวรรษ 1970 นั้น เกิดจากการขยายตัวของภาคบริการและการทหาร คือ การขยายค่าใช้จ่ายทางทหาร การขยายของภาคบริการ และการแก่งกำวไรจากที่ดินและทรัพย์สิน และเนื่องจากภาคบริการและการทหารขยายตัวไปมากแล้ว ทำให้โอกาสในการขยายต่อไปในอัตราสูงเช่นเดิมเป็นไปได้ยาก (นอกจากเกิดวิกฤตการณ์ทางทหารระหว่างประเทศ)

การขยายตัวทางทหารมีบทบาทสำคัญต่อการฟื้นฟูเศรษฐกิจในประเทศอุตสาหกรรม โดยเฉพาะ

ในสหรัฐอเมริกาในช่วงปี 1965-69 ค่าใช้จ่ายทางทหารมีส่วนถึงเกือบร้อยละ 90 ของการลงทุนขยายโรงงานและซื้อเครื่องจักรกลของภาคธุรกิจ จึงอาจกล่าวได้ว่าค่าใช้จ่ายทางทหารมีบทบาทมาก และการที่ผู้นำชาติอุตสาหกรรมต่าง ๆ มุ่งความสนใจมายังการขยายค่าใช้จ่ายทางทหารเพื่อเป็นหลักในการผลักดันให้เศรษฐกิจฟื้นตัวขึ้น จึงเป็นการตัดสินใจที่เสี่ยงต่ออันตรายอย่างยิ่ง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดก็คือการที่งบประมาณประจำปีของรัฐบาลรีแกน การที่อุตสาหกรรมการทหารจะขยายตัวได้ ก็ย่อมต้องมีการสร้างเงื่อนไขสงครามให้เกิดขึ้นในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก แต่เป็นไปในขอบเขตจำกัด ไม่ให้ลุกลามใหญ่โตจนประเทศมหาอำนาจควบคุมไม่ได้ นอกจากนี้สหรัฐอเมริกา ยังพยายามผลักดันให้มิตรประเทศอื่น ๆ โดยเฉพาะญี่ปุ่นขยายค่าใช้จ่ายทางทหาร การที่กลุ่มประเทศอุตสาหกรรมหันมาสู่การขยายตัวทางทหาร สะท้อนถึงการอ่อนเปลี้ยในระบบการสะสมทุนที่เกิดขึ้นในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สอง

นอกเหนือจากสภาพแวดล้อมทั้ง 4 ประการที่เป็นอุปสรรคต่อการฟื้นตัวของระบบทุนนิยมโลกแล้ว การปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและการเมืองซึ่งจะช่วยให้วิกฤตการณ์ครั้งนี้ผ่านพ้นไปได้ ก็เป็นสิ่งที่ทำได้อย่างยิ่ง และไม่มีทางสำเร็จได้ในระยะเวลาสั้นอีกด้วย

การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเช่นว่านี้ก็คือ การขยายฐานเศรษฐกิจและเทคโนโลยีขึ้นมาใหม่ โดยจะต้องดำเนินการให้บรรลุผลตามประการต่อไปนี้ คือ ในประการแรก ต้องสามารถคิดแปลงการแบ่งงานทำระหว่างประเทศขึ้นมาใหม่ กล่าวคือ

กลุ่มประเทศพัฒนาต้องสามารถโอนการผลิตสินค้าหลายชนิดไปสู่กลุ่มประเทศด้อยพัฒนา และกลุ่มประเทศ "สังคมนิยม" ในปัจจุบัน การโอนย้ายบางขั้นตอนของการผลิตสินค้าหลายอย่างก็ได้ดำเนินไปแล้วในบางสาขาอุตสาหกรรม แต่การจะดำเนินไปในปริมาณที่มากพอ นั้น ยังมีปัญหาว่าจะทำได้หรือไม่ภายใต้เงื่อนไขปัจจุบัน ที่หลายประเทศในกลุ่มประเทศพัฒนา ได้มีการกีดกันสินค้าอุตสาหกรรมที่ผลิตจากประเทศด้อยพัฒนาให้เข้ามาแข่งขันกับสินค้าชนิดเดียวกับที่ผลิตในประเทศ

ประการที่สอง กลุ่มประเทศพัฒนาต้องสามารถนำเทคโนโลยีใหม่มาใช้เพื่อลดต้นทุนการผลิตและยกระดับอัตราค่าไรของบริษัทขึ้นมาเช่นสามารถกันคิดและนำเอาพลังงานมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งเช่น พลังงานแสงแดด พลังไฟฟ้า ปริมาณที่สามารถประกันความปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังต้องสามารถคิดค้นนำทรัพยากรทางทะเลมาใช้ เทคโนโลยีอื่นๆ ที่ต้องนำมาใช้ให้ได้ผลทั่วไปก็ได้แก่ ชีวะเคมีและพันธุศาสตร์ เป็นต้น

ในประการสุดท้าย จะต้องเร่งขยายการลงทุนทางด้านการศึกษา การเหมืองแร่และทรัพยากรทางทะเลด้านต่าง ๆ ทั้งนี้เป็นเพราะในช่วง 25 ปี แห่งความรุ่งเรืองหลังสงครามโล ครั้งที่สองนั้น ได้มีการขยายการลงทุนในด้านอุตสาหกรรมการผลิตมากเกินไป และค่อนข้างจะเสถียรด้านเกษตรกรรมและการเหมืองแร่และทรัพยากรทางทะเล

นอกจากนี้ ในกรณีที่ผลักดันให้ระบบทุนนิยมโลกก้าวขึ้นสู่ช่วงอัตราการผลิตโตสูงอีกครั้ง

หนึ่งนั้น กลุ่มประเทศต่าง ๆ จะต้องสร้างฐานสนับสนุนทางการเมืองและสังคมขึ้นมาให้ได้ กล่าวคือต้องสามารถดัดแปลงแก้ไขให้เกิดพันธมิตรทางการเมืองและสังคมทั้งในระดับระหว่างประเทศและภายในประเทศ การพัฒนาอย่างหล่อมล้าในระดับ

โลกและภายในประเทศ คงได้กล่าวมาข้างต้นเป็นการพัฒนาที่นับวันจะยิ่งทำให้ระบบทุนนิยมยิ่งไร้เสถียรภาพมากขึ้น เพราะฐานสนับสนุนยิ่งเล็กลงเนื่องจากการแบ่งปันผลได้จากกระบวนการผลิตหรือมูลค่าส่วนเกินนั้นมิได้เป็นไปอย่างเป็นธรรม

จากเหตุผลต่างๆ คงได้กล่าวมาข้างต้นนี้ เราจึงสามารถจะสรุปอย่างมั่นใจได้ว่า การฟื้นฟูระบบทุนนิยมโลกให้สามารถอย่างเข้าสู่ยุคที่มีอัตราการผลิตที่สูง (ดังเช่นในช่วงปี 1950-1969) นั้น มิใช่สิ่งที่จะบรรลุผลได้ในระยะสั้น และมีปัจจัยหลายประการที่จะต้องแก้ไขและดัดแปลง โดยเฉพาะการจัดรูปแบบการแบ่งงานกันระหว่างประเทศชั้นใหม่ และการขยายฐานสนับสนุนทางการเมืองและสังคมให้สัมฤทธิ์ผล ซึ่งการดำเนินการเหล่านี้ ย่อมเป็นการปรับดุลอำนาจระหว่างกลุ่มประเทศต่างๆ ในระดับโลก และดุลอำนาจระหว่างชนชั้นก็ต้องได้รับการแก้ไขไปในทางที่ค้ำชูจึงจะสามารถฟื้นฟูระบบทุนนิยมโลกได้อีกครั้งหนึ่ง ●

อักษรศาสตร์

ฉบับ ภาษา และวรรณกรรม

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ฉบับประจำเดือนตุลาคม 2525

เรื่องเด่นในฉบับ ● 100 ปีของเวอร์จิเนีย วูล์ฟ

- วินิตา จิถียนท์ -

● The Loneliness of the Long-distance Runner :

คุณค่าทางสังคมวิทยา

- อุตอง ประศาสน์วินิจฉัย -

● เซวาทีโมวิช กับ "ชาวเหล็ก" :

ภาพสะท้อนประวัติศาสตร์มวลชนจากวรรณกรรม

- ศัญชัย สุวังบุตร -

● บทละครเรื่องรามเกียรติ์ : ภาพสะท้อนพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

- มณีปิ่น พรหมสุทธิรักษ์ -

และอีกมากที่คุณจะต้องพอใจ

ติดตามอ่านกันได้ในเดือนตุลาคมศกนี้